Projektbeskrivelse: (10 minutter)

Zone-Redningskorpset mellem nazisme og forretning

"Zone-Redningskorpset mellem nazisme og forretning" er titlen på bind 2 i et omfattende forskningsprojekt om civilbeskyttelsen under den tyske besættelse af Danmark 1940-1945.

Det samlede projekt "Zone-Redningskorpset mellem civilbeskyttelse, nazisme og frihedskamp", består af i alt fire bind.

Bind 1 med titlen "Man lader da ikke en by brænde", udkom i 2025. Bogen handler om brand- og redningsindsatsen samt evakueringen af tusindvis af mennesker under Sovjets bombning af Bornholm i maj 1945.

København 1939:
Gasmasker der beskytter mod krigsgas

Forskningsprojektet

Zone-Redningskorpset mellem civilbeskyttelse, nazisme og frihedskamp

Udgangspunktet for den danske politik i de fem besættelsesår var at skåne landet og befolkningen mod krigen og krigens følger, udtrykt i regeringens og kongens proklamation på besættelsesdagen den 9. april 1940: "Den danske Regering vil forsøge at sikre det danske Folk og vort Land imod de af Krigsforhold følgende Ulykker…".

Det var – med et enkelt lille forbehold udtrykt med ordet "da" - det samme, kong Christian X efter fem års besættelse kunne sige til den dimitterende statsminister den 5. maj 1945: "Vi opnåede da, at København ikke blev bombarderet, og at landet ikke blev ødelagt."

Kongens ord skulle vise sig at være en sandhed med den væsentlige modifikation, at Sovjet få dage senere sønderbombede Bornholms to største byer. Historien om øens beredskab under bombardementet er fortalt i Bind 1 i denne serie, "Man lader da ikke en by brænde", der handler om sammenbrud, magtkamp og fortielser i beredskabet på Bornholm i maj 1945.

Selv om det udtrykte formål med den omdiskuterede danske samarbejdspolitik således var at skåne befolkningen for krigens rædsler, har netop beredskabet til civilbeskyttelsen stort set ikke været genstand for undersøgelse eller eftertidens opmærksomhed i det hele taget.

Hovedformålet med projektets fire udgivelser er at løfte en flig af den historie - viden og erfaringer, vi desværre igen har fået brug for.

En væsentlig sideeffekt af hovedformålet er, at også erhvervslivets rolle er underbelyst i besættelseshistorien, og tilmed har de private, kommercielt funderede redningskorps, en særstilling i beredskabet i Danmark.

Med den private landsdækkende virksomhed Zone-Redningskorpset [Zonen] som case, undersøger projektet således også, hvordan krig og besættelse bød på både muligheder og barrierer, som Zonens ledelse og medarbejdere måtte forholde sig til, hvis virksomheden skulle overleve.

Forskningsprojektet vil således også bidrage til at belyse vilkårene for en betydende, samfundsvital erhvervsvirksomhed under besættelsen.

Bind 2 til 4 er opbygget som en antologi, hvor hvert kapitel udgør en selvstændig, afsluttet historie.

(fortsættes side 4)

Frederiksberg 1943: Redder og betjent omkommet ved sprængningsulykke

Bind 1: (2025 - er udgivet)

"Man lader da ikke en by brænde"

Om sammenbrud, magtkamp og fortielser i beredskabet, da Sovjet bombede Rønne og Nexø i maj 1945.

Udgivelsen er nærmere beskrevet på side 10.

Bind 2: (2027)

Zone-Redningskorpset mellem nazisme og forretning

Om udbredelsen, effekten og konsekvenserne af nazificeringen af Zonen.
Kan nazismens indtog i virksomheden tilskrives enkelte medarbejdere og/eller ledelsen?

Bind 3: (2028)

Zone-Redningskorpset mellem krig og forretning

Om de særlige opgaver, der i de fem år var affødt af krig og besættelsen, polioepidemien og de ekstreme vejrforhold med isvintre, hvor Zonens ambulanceflyvetjeneste fik en særlig betydning.

Bind 4: (2030)

Zone-Redningskorpset mellem frihedskamp og forretning

Om udbredelsen, effekten og konsekvenserne af deltagelsen i modstandskampen.
Kan indsatsen i modstandskampen tilskrives enkelte medarbejdere og/eller ledelsen?

(fortsat fra side 2)

Projektet kommer rundt i hele Danmark og afsluttes i Bind 4 med en samlet konklusion på det overordnede tema, civilbeskyttelsen i krydsfeltet mellem det private initiativ og de offentlige mere regelbundne civilbeskyttelsesinitiativer.

Projektet trækker dermed tråde til nutidige, aktuelle problemstillinger, fx i relation til forskydningen i opgavefordelingen mellem offentlig og privat foretagsomhed, samt civilbeskyttelsens fornyede aktualitet under katastrofer og krig, der i dag på samme måde som under besættelsen skal fungere i et samarbejde mellem offentlig og privat opgavevaretagelse, frivillige mf.

Et eksempel på projektets relevans til nutidige problemstillinger, findes allerede i det udgivne "Bind 1 "Man lader da ikke en by brænde", hvor der i det afsluttende kapitel på baggrund af indsatsen på Bornholm i 1945 stilles spørgsmålstegn ved, om det (fortsat) er hensigtsmæssigt, at vores beredskab er delt mellem staten og kommunerne med deraf følgende risiko for intern rivalisering.

Til brug for vurdering af ansøgningen kan Bind 1 rekvireres u/b ved at sende en mail til info@zone-redningskorpset.dk.

Randers 1945: Social-Demokraten Schalburgteret.
Zonens folk befrier en person, der er fastklemt i ruinerne.

Tidsplan

- 2020: Projektet påbegyndt: Kildesøgning, overblik over materialets omfang, disponering. Skrivearbejdet indledt.
- 2025: Bind 1: "Man lader da ikke en by brænde" udgivet i to oplag.
- I 2025 blev desuden udgivet to fagfællebedømte artikler: Zone-Redningskorpset på Fyn mellem civilbeskyttelse, nazisme og frihedskamp og Zone-Redningskorpset og civilbeskyttelsen på Frederiksberg.
- 2027: Bind 2: Zone-Redningskorpset mellem nazisme og forretning.
- 2028: Bind 3: Zone-Redningskorpset mellem krig og forretning.
- 2030: Bind 4: Zone-Redningskorpset mellem frihedskamp og forretning.

Vejle 1942: Vildfarende allierede bomber i boligkvarter

Udtalelse

"I regi af CBS, Centre for Business History, har Frederik Madsen påtaget sig at undersøge og skrive Zone-Redningskorpsets historie under besættelsen med henblik på udgivelse i bogform til forventelig udgivelse i 2023.

Zone-Redningskorpset varetog under besættelsen opgaver indenfor vitale samfundsopgaver som ambulancekørsel, ambulanceflyvetjeneste, redningsarbejde og brandslukning mv. Opgaverne blev udført for staten, amterne, kommunerne og private. Undertegnede følgegruppe har haft lejlighed til at læse de første ca. 250 sider med tilhørende noter og litteraturliste.

Det foreliggende arbejde udgør et væsentligt, velskrevet og spændende bidrag til historien om Danmark under besættelsen, i dette tilfælde i form af et værk om en usædvanlig erhvervsvirksomhed med en ikke mindst under besættelsen stor samfundsmæssig betydning, hvis ledelse måtte balancere mellem mange modsatrettede hensyn og interesser for at holde virksomheden kørende.

Vi giver projektet vor bedste anbefaling og udtaler, at det fortjener økonomisk støtte til færdiggørelse og udgivelse."

København den 4. marts 2021

Kurt Jacobsen, Professor, Dr.Phil.
Centre for Business History, Copenhagen Business School.

Joachim Lund, Associate professor, PhD
Centre for Business History, Department of Management, Politics and Philosophy.

Mette Møller, cand.mag., historiker og forfatter.

Tim Ole Simonsen, BA i historie og formidling, Operationschef og Indsatsleder Hovedstadens Beredskab.

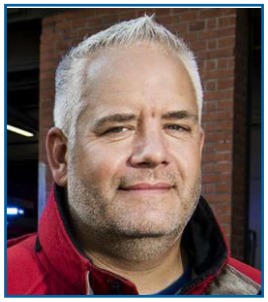

Projektorganisation

Forfatter

Frederik Madsen, født 1963, cand.jur., har gennem hele sit liv interesseret sig for redningskorpsenes historie og egenart, som han har skrevet flere bøger om. Initiativtager til Museum for Zone-Redningskorpset, som i dag er en statsanerkendt samling under Danmarks Tekniske Museum. Formand for Zone-Redningskorpsets Venner, en landsdækkende støtteforening med flere lokalafdelinger.
Frederik Madsen er projektansvarlig og står for at gennemføre projektet. Frederik Madsen modtager ikke løn eller anden form for honorar, bortset fra eventuelle bibliotekspenge. Frederik Madsen har også den økonomiske risiko for projektets gennemførelse.

Forskergruppe

Projektet er forankret i et samarbejde mellem Centre for Business History, Copenhagen Business School og Danmarks Tekniske Museum. En uafhængig forskergruppe leverer sparring og sikrer forskningsmæssig kvalitet.
Gruppen består af:

- Kurt Jacobsen, Professor Emeritus, Dr.Phil. Centre for Business History, Copenhagen Business School.
- Joachim Lund, Associate professor, PhD Centre for Business History Department of Management, Politics and Philosophy.
- Mette Møller, cand.mag., historiker og forfatter.
- Tim Ole Simonsen, BA i historie og formidling, Operationschef og Indsatsleder Hovedstadens Beredskab.

Redaktion og presse

- Redaktionen og pressearbejdet ved udgivelsen varetages af journalist Ulf Førsteliin, som bl.a. har været pressechef hos Falck.

Øvrige aktører

- Danmarks Tekniske Museum stiller arkivalier til disposition for projektet.
- Zone-Redningskorpsets Venner stiller sin hjemmeside zrv.dk og Facebookkonto til rådighed og varetager indsamling af projektmidler.
- Medlemmerne af foreningens Historiske Datasektion bistår med kildesøgning mv.
- Bøgerne udgives af Zofus Forlag. Forlaget tilhører forfatteren.

Indhold Bind 2:

Zone-Redningskorpset mellem nazisme og forretning

Ubegribelige historier om reddere, forretningsfolk, frihedskæmpere, nazister, stikkere, svindlere og opportunister i en samfundsvital virksomhed.

Ca. 600 sider (fordelt på to bøger), rigt illustreret, med noter, litteraturliste, register mv. i oplag 1500 eksemplarer.

Bind 2 handler navnlig om besættelsens første år, hvor tilknytningen til de nazistiske kredse og ideer var stærkest.

Intro

Forord, indledning med introduktion til projektet, Redningskorpsene – en dansk specialitet.

Kapitel 1: Optakt til krig i Europa - Civilbeskyttelsen og frygten for bomber og giftgas fra luften

Optakt til krig i Europa - Gaskommissionen – International Redningskongres i København – Giftgasbeskyttelsen – Ny luftværnslov – Regeringen køber 10.000 gasmasker af Zonen.

Kapitel 2: Redningsbåden der fik navn efter et varehus

Bryde Nielsen, "Buldog" sponsorerer en motorredningsbåd til Zonen.

Kapitel 3: Affæren om de spanske flygtningebørn

Zonen og Hans Hedtoft hjælper spanske flygtningebørn til Danmark og modarbejdes af højreradikale kræfter.

Kapitel 4: Zonen får vinger

Zonen får koncession på ambulanceflyvning og køber i 1939 Danmarks første ambulancefly

Kapitel 5: Fra intern strid til verdenskrig

Zonen er blevet en betydende, landsdækkende beredskabsaktør – Zonens elendige økonomi - Nordisk Beskyttelseskongres i København – 1. september 1939 og krigens konsekvenser for Zonens forretning – Besættelsen den 9. april 1940.

Kapitel 6: En Finlandsambulance for en flyvetilladelse

Zonen bestikker besættelsesmagten med en Finlandsambulance til tysk Røde Kors for at få flyvetilladelse.

Kapitel 7: Zonen og Jenny Kammersgaard

Zonens ledsagebåd for Jenny Kammersgaard i Kattegat og Østersøen – Jenny Kammersgaards pronazistiske og tyske forbindelser - Byen Horsens' navngivning af en gade efter Jenny Kammersgaard i 2020.

Kapitel 8: Zonens egen vinterkrig

Zonens Finlandsambulancer til Vinterkrigen 1939/40 – Zonens involvering i Finlandsambulancer under Fortsættelseskrigen 1941 sponsoreret af pronazistiske kredse – Finlandsambulancerne der endte hos Frikorps Danmark på Østfronten.

Kapitel 9: Gestapo-manden der betalte den højeste pris

Den unge abonnementstegner Ellehauge under konservativ og pronazistisk påvirkning – småkriminalitet – arbejde for Zonen og Gestapo på samme tid – Ellehauges rolle i nazisternes konfiskation af Frimurerlogen - Ellehauge f dræbes på Nørrebrogade 1943 - hvem dræbte Ellehauge? - interview med den faderløse søn, der blev bortadopteret og mærket for livet.

Kapitel 10: Zone-lederen, der legede med ilden

Zonen kommer til Aarhus 1938 – besættelsen og civilbeskyttelsen i Aarhus – den nazistiske station – Zonens motorbåd eftersøger flygtende kommunister – en nazist og en modstandsmand i samme bestyrelse – Aarhus kommune og patientbefordringen - Zonens brand- og sanitetsvagt – Værnemagtens redningskorps – hærværk under slukning af sabotagebrand - den ene nazist afløser den anden - Revisionsudvalget for tyske betalinger og øvrige konsekvenser - Zonen Aarhus' eftermæle op til i dag

Kapitel 11: Samlet opsamling og konklusion

Der samles op og konkluderes på de syv kapitler.
-

Noter - Register - Litteratur - Kildematerialet - Begreber og forkortelser, Kolofon

Maj 1945: Zonen hjælper med at rydde op efter besættelsesmagten

Budget Bind 2:

Zone-Redningskorpset mellem nazisme og forretning

Ca. 600 sider (fordelt på to bøger), rigt illustreret, med noter, litteraturliste, register mv. i oplag 1500 eksemplarer. Afsætning påbegyndes efter at nye momsregler for bøger er trådt i kraft. Der vil fortsat være fradragsret for momsbelagte udgifter, jf. Skatteministeriets faktaark om fjernelse af bog-moms.

Indtægter kr.:	
Salg af 1500 eks. af Bind 2 (to bøger), afsætningstid 12 måneder:	
Udsalgspris	299,00
Boghandleravance 40%	-120,00
Bruttoavance pr. bog	179,00
Indtægter i alt	**268.000,00**

Udgifter kr.:	
Redaktion Ulf Førsteliin	50.000,00
Korrekturlæsning og registre, anslået	20.000,00
Copyrights, anslået	20.000,00
Grafisk produktion 300DPI	204.100,00
Tryk Lasertryk A/S	180.000,00
Markedsføring, anslået	50.000,00
DBK håndtering pr. bog anslået 20,00	30.000,00
Udgifter i alt	**554.000,00**

Manko	**286.000,00**

Afsætning af 1500 eksemplarer anses for realistisk i forhold til at projektet er tilegnet læsere med interesse for besættelsen, brand- og redningsberedskabet, flyvning, Jenny Kammersgaard / svømmesportens historie samt lokalhistorisk interesserede i Horsens, på Frederiksberg og i Aarhus.

Markedsføringen vil foregå på sociale platforme målrettet de ovennævnte interessegrupper, overfor lokalpressen i Horsens, på Frederiksberg og i Aarhus, samt ved afholdelse af arrangementer og foredrag.

Bind 1:

”Man lader da ikke en by brænde”

- om sammenbrud, magtkamp og fortielser i beredskabet, da Sovjet bombede Rønne og Nexø i maj 1945.

I bogen ”Man lader da ikke en by brænde”, der udkom den 7. maj 2025 på 80-årsdagen for bombardementet på Bornholm, præsenteres på baggrund af beretninger og rapporter en detaljeret gennemgang af beredskabet i maj 1945, hvor sovjetiske luftangreb dræbte 10 bornholmere og lagde Rønne og Nexø i ruiner.

Bogen beskriver desuden, hvordan Bornholm under den tyske besættelse 1940-1945 havde forberedt sig på risikoen for luftbombardementer, men da bomberne regnede ned, var planerne noget af det første, der kollapsede, hvilket kostede liv og uden tvivl bragte flere hundrede mennesker i unødig livsfare.

Oprindeligt var undersøgelsen af brand- og redningsindsatsen i de dramatiske majdage i 1945 disponeret som et kapitel i Frederik Madsens antologi om det civile beredskab i Danmark i besættelsestiden, men gennemgangen af det historiske kildemateriale gjorde det efterhånden klart, at emnet fortjente en selvstændig bog. Anden udgave af bogen udkom i november 2025.

Bogen opnåede en del omtale i både lokale og landsdækkende medier. Således var Frederik Madsen i ”TV2: Go’ morgen Danmark”-studiet på udgivelsesdagen, ligesom han flere gange har optrådt på TV2-Bornholm i både nyhedsudsendelser og magasinprogrammer samt i P4-Bornholm. Bornholms Tidende satte både forsiden og flere indvendige sider af til bogen. Bogen er desuden blevet omtalt i en række andre medier, såvel digitale som på print.

“Bogen … er præget af en sober og analytisk tone og er rigt funderet i arkivmateriale. Styrken ligger i dens evne til at kombinere dokumentarisk grundighed og kritik.”

Citat fra Lektørudtalelse, DBC